

Nórsko porušilo 100-ročnú vojenskú dohodu s Ruskom

- CZ24 News | 14. listopadu 2021

RUSKO/NÓRSKO: Rusko pristihlo Nórsko ako porušilo storočnú zmluvu o demilitarizácii súostrovia Svalbardy v Arktíde.

Ruské ministerstvo zahraničných vecí upozornilo na skutočnosť, že nórska námorná fregata Thor Heyerdahl vstúpila do prístavu Longyearbyen na Svalbardoch. Ide o zjavné porušenie Svalbardskej zmluvy z roku 1920, ktorá povoľuje využitie tohto súostrovia iba na mierové účely. Rezort zároveň poznamenal, že nejde o prvý krok Nórska k militarizácii Špicbergov. Oslo rozšírilo na toto územie zákon o prístavoch a plavebných dráhach, ktorý umožňuje využívať infraštruktúru ostrovov na vojenské účely. Najmä je povolené prijímať posily od spojencov z NATO.

Nórske úrady chcú utajiť aj údaje o morskom dne pri Svalbarde. Tieto informácie budú dostupné iba samotnému Nórsku a NATO. Okrem toho sa na súostroví nachádza satelitná pozemná sledovacia stanica Svalsat, ktorú možno použiť na vojenské účely, a letisko Longyear, ktoré prijíma nórske vojenské dopravné lietadlá. Svalbardy sú najsevernejšia časť Nórska. Súostrovie a pobrežné vody sú oficiálne považované za demilitarizovanú zónu.

Súostrovie Svalbard, ktoré sa nachádza v Severnom ľadovom oceáne na pol ceste medzi nórskou pevninou a severným pólom, je zvláštnym miestom z mnohých dôvodov. Svalbardské súostrovie, ktoré je pre svoje drsné podnebie a neprístupnosť dlho považované za „zem nikoho“, dnes zažíva zvýšenú aktivitu a záujem – nie na rozdiel od arktického regiónu ako celku. Sto rokov od podpísania Svalbardskej zmluvy, ktorá udelila Nórsku zvrchovanosť nad Svalbardom, strategický a geopolitický význam tohto arktického súostrovia nikdy nebol vyšší.

Špeciálne dojednanie

Až na začiatku dvadsiateho storočia, keď sľubné objavy uhlia viedli k otvoreniu baní, sa podnikli kroky na zriadenie správy pre Špicbergy. Výsledkom povojnových rokovaní bola Svalbardská zmluva z roku 1920, ktorá Nórsku priznala zvrchovanosť nad Svalbardom a vyriešila otázku územného vlastníctva. Ďalším cieľom zmluvy však bolo zabezpečiť hospodárske záujmy štátnych príslušníkov iných krajín, ktoré už na súostroví pôsobili. Podľa zmluvy nemôže Nórsko zaobchádzať s občanmi signatárskych krajín menej priaznivo ako so svojimi občanmi, pokiaľ ide o hospodárske činnosti uvedené v zmluve (námorné, priemyselné, ťažobné a obchodné operácie), a týmto štátnym príslušníkom musí byť umožnený rovnaký prístup na ostrovy. Zmluva tiež stanovuje, že Nórsko nemôže ostrovy používať na „vojnové účely“.

Pred druhou svetovou vojnou klesol medzinárodný hospodársky záujem o Svalbard a čoskoro tu pôsobili iba nórske a sovietske ťažobné spoločnosti. Po druhej svetovej vojne sa však Sovietsi opakovane pokúšali získať na Svalbarde zvláštne postavenie – Nórsko ich však muselo dôsledne odmietnuť. Tento obnovený záujem súvisel aj so vstupom Nórska do NATO ako jedného zo zakladajúcich členov v roku 1949; námorná oblasť Barentsovho mora sa stala súčasťou „baštovej koncepcie“ ZSSR vojenskej obrany a ZSSR bol obzvlášť znepokojený možným vojenským využitím

Špicbergov počas studenej vojny.

Svalbard bol v medzinárodnej geopolitike často zabudnutý – niekedy ho dokonca samotní Nóri zanedbávali. Vzhľadom na strategický význam Svalbardu sa nasledujúce nórske vlády napriek tomu usilujú udržať nórske obyvateľstvo na ostrovoch a čeliť vplyvu tretích strán. Stalo sa tak predovšetkým prostredníctvom dotovania ťažby uhlia a podpory najväčšej komunity Longyearbyen. Dnes, so zvýšenou pozornosťou venovanou arktickému regiónu, si Svalbardské súostrovie získalo významné miesto v regionálnych vzťahoch. Aj keď sa nespochybňuje zvrchovanosť Svalbardu, stále existujú tri dominantné obavy.

Fregaty Thor Heyerdahl a Lancaster

Výzvy týkajúce sa miestnych predpisov

Nórsko reguluje všetku činnosť na súostroví, ale viaceré krajiny tu majú svojich vlastných štátnych príslušníkov a spoločnosti, ktoré v nich pôsobia. Trenie sa môže objaviť, keď sa budú sťažovať, že Nórsko nadmerne obmedzuje ich aktivity, a časom – keďže Nórsko zaviedlo prísnejšie environmentálne predpisy, zvýšilo koordináciu výskumných aktivít iných krajín a obmedzilo určité typy činností, ktoré nespádajú do rozsahu pôsobnosti zmluvy z roku 1920 – protesty niekoľkých signatárov zmluvy vzrástli. Je to tak najmä v prípade Ruska (čo dokazujú sťažnosti na to, že ruské spoločnosti nesmú používať vrtuľníky na turistické účely) a Číny (čo dokazujú čínske námietky proti novým predpisom o výskume).

Spor o námorné zóny

Od roku 1977 panuje medzi Nórskom a ostatnými signatármi zmlúv – predovšetkým Islandom, Ruskom, Španielskom a Spojeným kráľovstvom – nevyriešená nezhoda v otázke, či môže Nórsko ako vlastník Svalbardu vytvoriť pravidelnú výlučnú ekonomickú zónu (EEZ) okolo súostrovia. Zatiaľ čo zmluva z roku 1920 odkazuje iba na „teritoriálne vody“, niektoré krajiny tvrdia, že by sa na jej rozšírené morské pásmo mali vzťahovať aj jej ustanovenia, ktoré by všetkým zmluvným krajinám poskytli osobitný prístup.

Aby sa zabránilo konfliktom, Nórsko v roku 1977 zriadilo Ochranné pásmo pre rybolov (FPZ), podľa ktorého je prístup k rybolovu založený na historickej činnosti. Toto dojednanie uspokojilo niekoľko štátov, ktoré sa postavili proti trvaniu Nórska na výhradných právach na zdroje, ale nezhody s Ruskom sú naďalej zdrojom napätia – a incidenty malého rozsahu s ruskými rybármi sa občas vyostřili. Od zhoršenia vzťahov medzi Nórskom a Ruskom po ruskej anexii Krymu v roku 2014 sa Nórsko začalo viac obávať možného konfliktu v FPZ. Navyše, zatiaľ čo sa v tejto oblasti neuskutočnil prieskum ropy a zemného plynu, perspektíva tejto činnosti, ako aj súvisiaci spor medzi Nórskom a EÚ o práva na rybolov krabov snežných priniesli štatút „zón“ do popredia debát Špicbergy.

Strategické bezpečnostné obavy

A nakoniec, Svalbard sa čoraz viac dostáva do kontextu väčších geostrategických bezpečnostných obáv v Arktíde. Konkrétnejšie, vývoj v severnom Atlantiku a Barentsovom mori vytvoril napätie medzi NATO a Ruskom a správa ruského ministerstva obrany z roku 2017 zdôrazňuje, že Svalbard a jeho námorná zóna sú potenciálnymi oblasťami pre konfrontáciu medzi Ruskom a NATO. Podobne aj Nórska spravodajská služba čoraz viac varuje pred zvýšenou vojenskou aktivitou v Barentsovom mori. Nie je teda prekvapením, že v tejto časti Arktídy sa v roku 2020 uskutočnili vojenské cvičenia NATO aj Ruska, čo následne vyvolalo provokatívne vyhlásenia predstaviteľov USA a Ruska.

V konfliktnom scenári je poloha Svalbardu ústredná v riadení prístupu do a zo severnej ruskej flotily na polostrove Kola, kde sídlia ruské strategické jadrové ponorky. Prevládali teda obavy z „invázie“ na Svalbard. V poslednej dobe sa tieto obavy rozšírili o „hybridné operácie“, ktoré by odvieďli pozornosť od iných oblastí konfliktov a zapojili nórske a ďalšie sily NATO do nejasnej a vyhrotenej situácie. Je však tiež potrebné poznamenať, že Rusko ťaží zo stabilného a pokojného prostredia na Svalbarde a okolo neho, vzhľadom na jeho hospodárske a politické záujmy.

Zdroj: armadnymagazin